

RYSZARD MANTEUFFEL

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
Warszawa

XI KONGRES MIĘDZYNARODOWY NAUKOWEJ ORGANIZACJI PRACY W ROLNICTWIE

Kongres odbył się w dniach 10—14 września 1962 r. w Seelisberg nad jeziorem czterech Kantonów w Szwajcarii, pod przewodnictwem **prof. Oscara Howalda**.

Poprzedni X Kongres odbył się w Szwecji w Lund pod przewodnictwem **p. A. Orborna**, Dyrektora Instytutu Badawczego Budownictwa Wiejskiego w Lund. Jest tradycją tych kongresów, że w okresie między Kongresami prezesem Międzynarodowego Koła Naukowej Organizacji Pracy w Rolnictwie, które organizuje te kongresy, jest przedstawiciel kraju, który zaprasza kongres do siebie. Zdaje on przy końcu kongresu przewodnictwo w ręce przedstawiciela następnego kraju.

Przedmiotem poprzedniego X Kongresu były następujące zagadnienia:

1. żywienie bydła kiszczkami,
2. postępowanie z ziarnem, paszami treściwymi, sianem i słomą w budynkach (pod dachem),
3. dój i postępowanie z mlekiem w gospodarstwie.

Ponieważ kongresy odbywają się nie co roku, a w zasadzie raz na 2 lata, w roku przypadającym między kongresami odbywają się zjazdy robocze na tematy zaproponowane na kongresie. Tak więc w okresie między X i XI Kongresem odbyły się następujące zjazdy robocze:

1. Kollokwium w sprawie studiów pracy, odbyte w dniach 27—29 czerwca 1961 r. w Instytucie Pracy i Techniki w Rolnictwie im. Maxa Plancka w NRF (Bad Kreuznach, dyrektor prof. G. Preuschen). Zebranie to zostało poprzedzone przesłaniem (na zaproszenie gospodarzy) materiałów dotyczących techniki dokonywania pomiarów czasu, oraz sposobu podziału ogólnego czasu pracy.

Udział w nim wzięli przedstawiciele 7 krajów (Anglia, Austria, Belgia, Francja, Holandia, NRF i Szwajcaria), materiały nadesłały jeszcze dwa kraje — Norwegia i Polska (katedra ekonomiki i organizacji gospodarstw rolniczych SGGW).

Wnioski w dużym skrócie, do których doszło zebranie były następujące:

Nie stwierdzono w poszczególnych krajach należących do CIOSTA, różnic ani w metodzie dokonywania studiów czasu pracy, ani przy doświadczeniach w zakresie zużycia czasu pracy. Również i formularze używane do tych badań były praktycznie biorąc identyczne.

Nie wywiera wpływu na wyniki fakt, czy pomiary czasu pracy odbywają się w gospodarstwie doświadczalnym czy też produkcyjnym. Muszą być jedynie zachowane następujące warunki:

- a) okoliczności w jakich odbywa się praca muszą być szczegółowo znane i opisane,
- b) osoba wykonująca pracę (robotnik) musi być dokładnie scharakteryzowana, właściwie dobrana i zdolna do wykonywania pracy we właściwy sposób,
- c) musi być zapewniona dostateczna ilość powtórzeń.

Opracowanie uzyskanych wyników z podziałem na strukturę czasu pracy i dokonywanie dalszych zestawień z badań przeprowadzonych w różnych warunkach jest zawsze możliwe. Możliwe jest również porównywanie uzyskanych wyników pomiędzy poszczególnymi krajami.

Dla łatwiejszego porównania wyników pomiędzy krajami sporządzono jednolitą nomenklaturę struktury czasu pracy i określono poszczególne elementy terminami łacińskimi.

Materiał uzyskiwany i grupowany wg tej jednolitej metody pozwala na opracowanie „standardów” czasu pracy.

Zostały omówione poszczególne sprawy, które muszą być brane pod uwagę przy wykorzystywaniu badań w zakresie studiów pracy:

- a) związek między ciężkością i czasem trwania pracy,
- b) konieczna ilość powtórzeń przy studiach dokonywanych w tych samych warunkach,
- c) ocena pracy pod względem jakości i ilości,
- d) konieczność zgrania jednostki miary wyników pracy z jednostkami, w których praca została mierzona i analizowana.

Sprawozdanie z tego sympozjum zostało złożone w pierwszym punkcie porządku dziennego na XI Kongresie.

2. Następny zjazd odbył się w dniach 29 i 30 września 1961 r. w Brugg pod przewodnictwem **prof. O. Howalda**. Był on poświęcony zagadnieniom obliczania oraz kalkulacji kosztów wykonywania prac w rolnictwie. Konferencja ta postanowiła zwrócić się do członków Koła o przesłanie norm i normatywów, stosowanych w poszczególnych krajach przez władze, organizacje związków pracowników i pracodawców, układy zbiorowe itd. w zakresie kosztów pracy oraz elementów tych kosztów. Do końca czerwca 1962 r. wpłynęły odpowiedzi z 5 krajów (Austria, Belgia, Holandia, NRF i Szwajcaria). Usystematyzowanie tych danych opartych o zasady różnicowane pod względem prawnym i gospodarczym okazało się niemożliwe. Wobec tego zestawiono je po kolei i przekazano członkom Koła w formie załącznika do materiałów kongresowych. Zagadnienie jako takie zostało opracowane przez **prof. O. Howalda** i przedstawione w jego referacie na Kongresie.

3. Trzecie z kolei zebranie na temat racjonalizacji prac podwózkowych odbyło się w dniach 5—7 czerwca 1962 r. w Belgijskim Państwowym Instytucie Budownictwa Wiejskiego Lemberge, koło Gandawy, pod przewodnictwem dyrektora tego instytutu **dr A. Matona**.

Udział w tym kolokwium wzięli przedstawiciele 5 krajów (Belgia, Francja, Holandia, NRF i Szwajcaria). Polska nadesłała referat z zakresu fizjologii pracy przy obsłudze krów mlecznych (Katedra ekonomiki i organizacji gospodarstw rolniczych, autor inż. mgr H. Lipiński). Na zjeździe wygłoszono ogółem 12 referatów. 8 referatów dotyczyło zagadnień budownictwa obór oraz organizacji i fizjologii pracy w oborach mlecznych, 3 dotyczyły typów chlewni dla macior i tuczników, wreszcie ostatni przedstawiał zagadnienie przebudowy tradycyjnych zagród chłopskich i dostosowanie ich do współczesnych wymogów w zakresie organizacji pracy.

Stwierdzono wciąż jeszcze wielką pracochłonność w produkcji zwierzęcej. Zgodzono się, że zwiększenie wydajności pracy może nastąpić jedynie przez zwiększenie poszczególnych stad, stąd rozwiązanie tych spraw w małych gospodarstwach może nastąpić przez budowę obór zespołowych, jak to ma miejsce np. w Danii. Wreszcie stwierdzono, że rolnicy wciąż jeszcze są zbyt przywiązani do tradycyjnych form budowy, dlatego przy budowach i przebudowach musi istnieć współpraca między rolnikami i architektami. Dr Mañon złożył na Kongresie sprawozdanie z tego sympozjum.

W Kongresie wzięło udział około 100 delegatów i osób towarzyszących z 16 krajów, w tym z 2 pozaeuropejskich. Reprezentowane były kraje: Austria (1), Anglia (1), Belgia (7), Dania (1), Finlandia (1), Francja (5), Holandia (14), Japonia (1), Jugosławia (2), Polska (3), NRD (26), Norwegia (1), Stany Zjedn. A. P. (1), Szwajcaria (30), Węgry (1), Włochy (1). W obradach Kongresu reprezentowali Polskę: **inż. mgr Z. Kierul**, **dr F. Maniecki** i **prof. dr R. Manteuffel**.

Temat pierwszy porządku dziennego Kongresu dotyczył obliczania i kalkulacji kosztów wykonywania prac w rolnictwie. Referat w oparciu o prace zespołu działającego w okresie między kongresami wygłosił **prof. O. Howald**. Referat dotyczył ustalenia poszczególnych pojęć stosowanych w tym rachunku. Podam niektóre stwierdzenia lub sformułowania.

Pod kosztami zmiennymi należy rozumieć proporcjonalnie, degresywnie lub progresywnie zmieniające się koszty całkowite (w skali przedsiębiorstwa lub działalności), które w odniesieniu do jednostki produktu są najczęściej niezmiennie (stałe).

Do kosztów produkcji należą (między innymi) również ubytki (straty) w przychodach, które mogłyby być dodatkowo uzyskane przez użycie własnego kapitału lub własnej pracy rodziny rolnika poza gospodarstwem; m. in. jest to uzasadnienie liczenia oprocentowania własnego kapitału.

Przy podziale kosztów wg miejsca ich powstawania stawia się pytanie: gdzie powstały koszty? Przy podziale kosztów wg nośników kosztów stawia się pytanie: W jakim celu (na co) zostały poniesione?

Pod pojęciem rachunku kosztów należy rozumieć obliczanie rzeczywiście poniesionych kosztów (w oparciu o księgowość); z kolei pod pojęciem kalkulacji kosztów — szacunki i rozważania dotyczące zarówno teraźniejszości jak i przyszłości, dokonywane w oparciu o normy i wskaźniki.

W rachunku kosztów odpisy powinny być w zasadzie dokonywane w oparciu o wartość początkową środka trwałego, w kalkulacji kosztów w zasadzie — w oparciu o jego wartość bieżącą.

Przy ustalaniu wysokości wynagrodzenia przedsiębiorcy za kierownictwo w niektórych krajach punktem wyjścia jest wynagrodzenie osób o podobnych kwalifikacjach w zawodach nierolniczych.

Tak np. w Szwajcarii liczą z tego tytułu 2% dochodu surowego gospodarstwa, zaś w NRF 50 DM od 1 ha użytków rolnych.

Koszty rzeczowe dzielone są na:

Koszty stałe:

1. odpisy amortyzacyjne,
2. faktyczne lub kalkulowane (od własnego kapitału) oprocentowanie kapitału,
3. ubezpieczenia i opłaty,
4. najem budynków,
5. premia za ryzyko.

Koszty zmienne:

1. koszty reperacji,
2. koszty konserwacji,
3. materiały i energia,
4. materiały pomocnicze (np. sznurek do snopowiązałki).

Próg amortyzacji oblicza się jako:

$\frac{\text{czas trwania środka trwałego wg pracy}}{\text{czas trwania środka trwałego wg czasu}} =$

$\frac{\text{czas życia środka trwałego w godzinach (zużycie fizyczne)}}{\text{czas życia środka trwałego w latach (zużycie ekonomiczne-starzenie się)}} =$

$\frac{\text{czas życia środka trwałego w godzinach (zużycie fizyczne)}}{\text{czas życia środka trwałego w latach (zużycie ekonomiczne-starzenie się)}} =$

$\frac{\text{czas życia środka trwałego w latach (zużycie ekonomiczne-starzenie się)}}{\text{czas życia środka trwałego w latach (zużycie ekonomiczne-starzenie się)}} =$

Korelacja między wysokością amortyzacji, a kosztem reperacji nie jest absolutna. Koszt reperacji można z grubsza obliczyć:

$\text{koszt kupna (A)} \times \text{współczynnik remontów (r)}$

$\text{czas użytkowania wg czasu w godzinach (n)}$

wielkość $r = 0,5 - 1,0$ i $1,0 - 1,5$

różna dla dwóch kategorii maszyn.

Koszty pracy najlepiej obliczać na 1 godzinę w ten sposób, że całkowite koszty stałe dzielone są przez ogólną ilość wydatkowanych godzin pracy, a koszty zmienne obliczane są bezpośrednio na godzinę (lub na hektar, a potem na godziny).

W rachunku prowadzącym do oceny efektywności gospodarczej poszczególnych wariantów organizacyjnych nie należy brać pod uwagę kosztów stałych gospodarstwa, ponieważ nie można ich ani teoretycznie ani praktycznie ustalić na jednostkę nakładu (w tym również nakładu pracy). W zakresie kosztów wykonywania prac istnieją trzy skale lub stopnie kalkulacji (prof. Schaefer-Kehner):

1. porównywanie kosztów wykonywania poszczególnych zabiegów,
2. określanie minimalnych kosztów wykonywania prac w skali całego gospodarstwa,
3. kalkulacja optymalnej organizacji gospodarstwa.

Pierwsza kalkulacja traci na wymowie wtedy, gdy w gospodarstwie są stali i sezonowi robotnicy. W rachunku tym uwzględniani są bowiem wyłącznie robotnicy sezonowi, natomiast zmiana organizacji poszczególnych zabiegów może powodować również zmiany dotyczące robotników stałych.

W drugim przypadku należy sporządzać kalkulację = rachunek dla całego gospodarstwa w tym celu, by uzyskać w sumie najniższe koszty wykonywania prac (koszty zmienne i stałe).

W trzecim przypadku należy operować różnicą między wielkością dochodów surowych z poszczególnych działalności oraz kosztami specjalnymi bezpośrednio związanymi z daną działalnością.

Temat drugi porządku dziennego Kongresu dotyczył omówionych już sprawozdań z dwóch pozostałych konferencji odbytych w przerwie między Kongresem X i XI a mianowicie: konferencji o studiach pracy oraz konferencji i organizacji pracy w gospodarce podwórzowej.

Z kolei temat trzeci dotyczył wykorzystania kalkulacji w zakresie kosztów wykonywania prac. Wygłoszono tu razem 7 referatów, a mianowicie: Holandia — inż. **Coolmann**, Polska — dr **Maniecki**, NRF — prof. **Sschaefler-Kehnert**, dr **Hesselbach**, dr **Steffen**, oraz Stany Zjednoczone A. P. — prof. **Morris**.

Komisja wnioskowa podsumowała w następujący sposób wyniki referatów i dyskusji:

„Osiągnięto jasność w następujących sprawach:

1. Co do pojęć stosowanych w zakresie kalkulacji kosztów.
2. Odnośnie zadań stawianych kalkulacji kosztów.
3. W zakresie metod kalkulacji kosztów stosowanych w różnych celach (planowanie etapowe, planowanie długo- i krótkookresowe, stosowanie w planowaniu metody kolejnych przybliżeń, istnienie różnych metod stosowania różnych metod).
4. Co do konieczności posiadania i gromadzenia liczb i danych w zakresie norm zapotrzebowania pracy, okresów, dla których planowane jest zapotrzebowanie siły roboczej i pociągowej, jakości pracy, jak również dotyczących kosztów maszyn i budynków.
5. Co do konieczności posiadania parametrów rachunku bardziej pełnych i nadających się do adaptacji do różnych warunków.
6. Co do konieczności uwzględnienia korzyści materialnych oraz kwalifikacji ludzi zatrudnionych w rolnictwie.

Okazało się również, że istnieje konieczność uzupełnienia bądź też ustalenia na nowo następujących liczb i danych:

1. Zapotrzebowanie pracy w gospodarce polowej i podwórzowej.
2. Ustalenie okresów czasu, dla których powinny być sporządzane plany (przyczynki pozwalające na ustalenie tych czasokresów istnieją).
3. Sposoby ustalania ilości prac o charakterze ogólnym.
4. Określanie jakości pracy.

Ponadto potrzebne jest stworzenie metod i zgromadzenie liczb dotyczących określenia istniejącego i postulowanego poziomu zawodowego ludzi pracujących w rolnictwie”.

Temat czwarty Kongresu dotyczył zagadnienia upraszczania gospodarstw i specjalizacji z punktu widzenia wpływu na ekonomikę i organizację pracy w rolnictwie. W tym punkcie porządku dziennego wygłoszono 6 referatów, a mianowicie: NRF — dr **Vogel**, dr **Riebe** i dr **Rueprich**, Polska — prof. **Manteuffel**, Stany Zjednoczone A. P. — prof. **Morris** i Węgry — prof. **Hellel**.

Komisja wnioskowa dokonała następującego podsumowania referatów i dyskusji:

1. W referatach pokazano przykłady uproszczenia gospodarstw i poszczególnych prac. Dla niektórych krajów pokazano rozwój tego zagadnienia w czasie.
2. Terminy uproszczenia gospodarstwa i specjalizacja były używane przez różnych autorów w różnym znaczeniu. Może to być podstawą do nieporozumień.
3. Istniała zgodność pod tym względem, że zarówno proces upraszczania gospodarstwa, jak i specjalizacji są to procesy rozwojowe, które przebiegają ostatnio w przyspieszonym tempie.
4. Jako pozytywne tych procesów zostało uznane:
 - a) zmniejszenie wielkości załogi, zmniejszenie ilości maszyn, lepsze wykorzystanie maszyn, a co za tym idzie ekonomicznie uzasadnione zastosowanie wyżej zmechanizowanych zabiegów produkcyjnych nawet w mniejszych gospodarstwach,
 - b) większa i bardziej pod względem jakości wyrównana podaż produktów rolniczych oszczędność kosztów na skutek uzyskiwania rabatów przy nabywaniu środków produkcji w większych ilościach,
 - c) możliwość łatwiejszego opanowania gospodarstwa, bardziej szczegółowa i dokładna znajomość poszczególnych dziedzin produkcji, udogodnienia w zakresie umożliwienia wolnego czasu i urlopów.

5. Jako negatywy tych procesów na ogół uznawane były następujące względy:
 - a) trudności przy wyrównywaniu zapotrzebowania siły roboczej w skali roku, większa zależność od sprawności funkcjonowania maszyn, trudności w zakresie uzyskiwanych dobrych następstw roślin w płodozmianie, większe ryzyko uprawy,
 - b) większe ryzyko w zakresie ceny i możliwości sprzedaży, większe zapotrzebowanie kapitału przy jakichś zmianach w zakresie struktury produkcji,
 - c) jednostronność co do nabywanej praktyki produkcyjnej i przez to trudność przestawienia się na inne kierunki produkcyjne, jednostronny rodzaj pracy, fizjologiczne i psychiczne trudności na skutek uzyskiwania niejednakowej wydajności.
6. Stworzone już zostały podstawy do ilościowej wyceny szeregu wymiennych zalet i wad specjalizacji. Dotyczy to zwłaszcza wpływu rozmiarów gałęzi produkcyjnych na zapotrzebowanie siły roboczej oraz na koszty. Zgłoszono również propozycje co do ilościowego określania wielkości ryzyka. Należałoby uzyskać lepsze materiały dotyczące różnych problemów ludzkich oraz tego jak się one przejawiają.

Piąty temat porządku dziennego dotyczył gospodarki na stokach. Wygłoszony został referat inż. **K. Schiba** (Szwajcaria), stanowiący syntezę konferencji odbytej na ten temat w szwajcarskim instytucie mechanizacji rolnictwa w Brugg.

Gospodarka na stokach jest jednym z poważniejszych problemów rolnictwa szwajcarskiego. Trudne warunki tej gospodarki powodują odpływ młodzieży z rolnictwa. Zdaniem Szwajcarów problem ten da się zahamować przez silną mechanizację prac na stokach.

Referat został uzupełniony ciekawą demonstracją zastosowania maszyn do sprzętu oraz środków transportowych na zboczach dochodzących do 70%. Demonstracja została przeprowadzona przez szereg szwajcarskich i włoskich fabryk maszyn i ciągników rolniczych.

Temat szósty dotyczył zagadnień różnych. Wygłoszono 4 referaty na różne tematy, a mianowicie: Jugosławia — inż. **Stankowic, dr Relijin**, Polska — mgr inż. **Z. Kierul** i Szwajcaria — **dr Franck**.

W czasie dyskusji wyrażono życzenie, by przy badaniach dotyczących czasu pracy zajmowano się również wykrywaniem przeszkód, na jakie napotyka praktyka przy wykonywaniu różnych prac, ich przyczynami oraz skutkami. Wysunięto też sugestię by nie tylko zajmowano się teoretycznie metodami planowania zapotrzebowania siły roboczej w gospodarstwie, lecz by również sprawdzono ich praktyczną przydatność, tak by doświadczenia te można było wykorzystać w praktyce w poradnictwie organizacyjnym.

Profesor W. H. M. Morris z Purdue University (Indiana, Stany Zjednoczone A. P.) przekazał Kongresowi zaproszenie kierownictwa swego uniwersytetu na odbycie przyszłego kongresu w Lafayette, w Purdue University. Ponieważ koszty podróży do Stanów są bardzo wysokie, postanowiono zwrócić się do członków CIOSTA z zapytaniem, ktoby zgłosił swój udział w Kongresie w Lafayette. Gdyby ilość chętnych była zbyt mała skorzystanoby z drugiego z kolei zaproszenia przedstawicieli krajów Benelux i XII Kongres odbyłby się w jednym z tych krajów.

Kongres uchwalił, że tematyka XII Kongresu obejmie następujące zagadnienia:

1. Możliwości i granice mechanizacji gospodarstw rolniczych,
2. Wpływ mechanizacji na człowieka pracującego w rolnictwie,
3. Organizacja pracy w chowie trzody chlewnej,
4. Kontynuacja prac nad transportem rolniczym.

Postanowiono wreszcie, że między kongresami pracować będzie grupa robocza, której zadaniem będzie ostateczne wyjaśnienie ekonomicznej strony kiszienia zielonych pasz w porównaniu z różnymi formami ich suszenia.